

Instytut Pamięci Narodowej - Poznań

<https://poznan.ipn.gov.pl/pl7/aktualnosci/100560,Komunikat-w-sprawie-dotyczacej-zbrodni-komunistycznych-popełnionych-w-dniu-30051.html>
26.04.2024, 05:58

Komunikat w sprawie dotyczącej zbrodni komunistycznych popełnionych w dniu 30.05.1960 roku oraz 31.05.1960 roku w Zielonej Górze przez nieustalonych funkcjonariuszy formacji milicyjnych użytych do tłumienia demonstracji

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu prowadzi pod sygnaturą S 86.2017.Zk śledztwo w sprawie dotyczącej zbrodni komunistycznych popełnionych w dniu 30.05.1960 roku oraz 31.05.1960 roku w Zielonej Górze przez nieustalonych funkcjonariuszy formacji milicyjnych użytych do tłumienia demonstracji, poprzez przekraczające zasady użycia środków przymusu bezpośredniego naruszenia nietykalności cielesnej osób biorących udział w demonstracjach w obronie Domu Katolickiego.

W toku dotychczasowych czynności zdołano odtworzyć zarówno tło historyczne, jak i szczegółowy przebieg wypadków, co pomimo upływu z górą pół wieku okazało się możliwe dzięki zeznaniom licznych świadków, w szczególności w związku z zachowaniem się wielu materiałów archiwalnych dokumentujących działania podejmowane przez ówczesne władze. Dla oceny tła Wydarzeń Zielonogórskich wykorzystano także opracowania historyczne dotyczące zarówno ówczesnych relacji na linii Państwo-Kościół, a także sytuacji lokalnej.

Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że w dniu 30.05.1960 roku pod Domem Katolickim w Zielonej Górze miała miejsce demonstracja, podczas której interweniowała milicja obywatelska. Podłożem tych wydarzeń były narastające stopniowo po „odwilży” z 1956 roku działania represyjne ówczesnych władz wymierzone w Kościół Katolicki oraz konflikt lokalnych elit rządzących z proboszczem parafii pw. Świętej Jadwigi w Zielonej Górze – ks. Kazimierzem Michalskim, spowodowany jego aktywną działalnością społeczną i duszpasterską. Bezpośrednią przyczyną zrywu mieszkańców i późniejszych starć z milicją i ZOMO była konfiskata przez władze Domu Katolickiego i przekazanie go na cele świeckie. W geście sprzeciwu kilkutysięczna grupa obywateli przeprowadziła spontaniczną demonstrację, przeciwko której skierowano znaczne siły milicyjne z Zielonej Góry, a także – w wyniku rozwoju sytuacji – z okolicznych miejscowości, nawet z Poznania, łącznie kilkuset funkcjonariuszy. Skala oporu zaskoczyła władze – w szczytowym momencie w proteście udział brało około 5000 zielonogórzan. Starcia trwały cały dzień, ostatecznie demonstrację brutalnie spacyfikowano, wielu uczestników zatrzymano i przeprowadzono przeciw nim pokazowe procesy, skazując na kary więzienia i wysokie grzywny. O zaciętości walk świadczy fakt, iż w ich trakcie spłonęły dwa milicyjne samochody ciężarowe GAZ-51, wielu

demonstrantów w starciach odniosło obrażenia, jak podają raporty SB w starciach rannych zostało też 160 funkcjonariuszy. Z zeznań świadków wynika, że milicjanci brutalnie traktowali zatrzymanych używając wobec nich pałek służbowych, ponadto po przewiezieniu do gmachu komendy bito wprowadzanych i zebranych na korytarzach ludzi przeprowadzając ich tzw. „ścieżkami zdrowia”.

Podczas zajęć, jak wynika z raportu Prokuratora Wojewódzkiego, zatrzymano 168 osób, w tym 152 osoby „na gorącym uczynku” – przeważnie pracowników okolicznych zakładów i instytucji.

Do 3 czerwca 1960 r. zatrzymano łącznie 234 osoby, a w ciągu następnych 5 dni dalsze 12 osób. W wyniku rozpoznania na zdjęciach zatrzymano 67 osób, na podstawie materiałów śledczych 17 osób, zaś na podstawie materiałów operacyjnych i pracy agenturalnej 10 osób. W kolejnych tygodniach działania SB pozwoliły na następne zatrzymania. Do 30 czerwca 1960 r. zainteresowaniem organów MO i Prokuratury objęto łącznie 322 osoby, w tym 61 kobiet i 16 nieletnich. Zarzuty przedstawiono 220 osobom. Przeprowadzono zakrojoną na szeroką skalę akcję inwigilacyjną we wszystkich lokalnych środowiskach. Nakazano nauczycielom ustalenie przyczyn nieobecności dzieci i młodzieży w szkole w dniu 30 maja 1960 r. Ostatecznie wydano ze szkół 10 uczniów. Pierwsze rozprawy przed Sądem Powiatowym w Zielonej Górze odbyły się już 17 i 18 czerwca 1960 r., kolejne: 24 i 25 czerwca 1960 r. oraz 28, 29 i 30 czerwca 1960 r. Zapadły wówczas wobec oskarżonych wysokie wyroki (kary więzienia).

Podobny tryb postępowania przyjęto w Kolegium Karno-Administracyjnym. Najprawdopodobniej stanęło przed nim 110 osób. Organ ten wymierzał kary grzywny oraz kary aresztu do 2 miesięcy. W pierwszych dniach czerwca 1960 r. po uniewinnieniu przez kolegium 7 osób, nieformalnie zawieszono jego działalność na okres dwóch tygodni.

Skazani przez Sąd Powiatowy w Zielonej Górze kary pozbawienia wolności odbywali m.in. w więzieniach w Potulicach, Górowie Łowieckim i Strzelcach Opolskich oraz w ośrodkach pracy i zakładach poprawczych. Akta postępowań sądowych nie zachowały się – dokumentacja ta po upływie okresu przechowywania przekazana została przez sąd na przemiał.

Jedynie wobec 54 zatrzymanych w związku z wydarzeniami z dnia 30 maja 1960 r. Prokuratura Powiatowa w Zielonej Górze umorzyła postępowania karne.

Działania dyscyplinarne przeciwko uczestnikom zajęć podjęto również w zakładach pracy, utworzono specjalne komisje, do których desygnowano przedstawicieli zakładowych organizacji PZPR i ówczesnych związków zawodowych. Każdy przypadek nieobecności w pracy 30 maja był podstawą do zwolnienia.

Zgodnie z sugestią KW PZPR i naciskami ze strony szefów służb bezpieczeństwa próbowano posądzić ks. Kazimierza Michalskiego o inspirowanie zajęć, ostatecznie jednak nie doszło do postawienia ww. w stan oskarżenia.

Na podstawie ujawnionych w archiwum IPN materiałów ewidencyjnych i śledczych byłej Komendy Wojewódzkiej MO w Zielonej Górze możliwe stało się ustalenie danych osobowych wszystkich osób zatrzymanych w związku z Wydarzeniami z dnia 30.05.1960 roku, a w konsekwencji przesłuchanie ich bądź też ich następców prawnych.

Prowadzone aktualnie czynności skupiają się wokół analizy kwestii potencjalnych zbrodni sądowych popełnionych na szkodę uczestników Wydarzeń Zielonogórskich. Poszukiwane są materiały mogące dać wgląd w procesy sądowe, w których zostali oni skazani.

Obecnie podjęto kroki prawne mające na celu unieważnienie wyroku wydanego wobec Izabeli N., lekarki zielonogórskiego szpitala aresztowanej i skazanej w związku ze swoją postawą w czasie wydarzeń z 30.05.1960 roku. Podejmowane są działania mające umożliwić występowanie z analogicznymi wnioskami względem innych osób, skazanych w związku z aktywnym wyrażaniem protestu wobec ówczesnych poczynań władz komunistycznych.

Naczelnik
Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
w Poznaniu

prokurator Sylwester Napieralski